

Ε. Παπανούτσος

Ανάμεσα στο φόβο και στην ελπίδα μοιράζεται — αλίμονο — του ανθρώπου η ζωή. Κοντά στους άλλους ορισμούς θα μπορούσε να του δώσει κανείς και αυτόν τον πολύ σύντομο, άλλα περιεκτικό: έμφοβο ον πού δεν κουράζεται να ελπίζει. Γιατί σε οποιαδήποτε ηλικία κι' αν βρίσκεται, όποια κι' αν είναι η ιδιοσυγκρασία και η αγωγή του, οσαδήποτε οικονομικά μέσα και επαγγελματικά εφόδια κι' αν διαθέτει — ο άνθρωπος φοβάται. Και ταυτόχρονα ελπίζει. Φοβάται τα πάντα. Από τα φυσικά απρόοπτα: τη φωτιά, την καταιγίδα, το σεισμό, και τα φυσικά αναπόφευκτα: την αρρώστια, τα γεράματα, το θάνατο, έως τα κοινωνικά δεινά, τα άλλο τόσο απρόοπτα και αναπόφευκτα: τον παραμερισμό και τη φτώχεια, την κλοπή και τη δολοφονία, το φθόνο και τις διώξεις. Εντούτοις δεν τον εγκαταλείπει ποτέ η ελπίδα ότι θα βρεθεί τρόπος, έστω και την τελευταία στιγμή, να διαφύγει τον κίνδυνο, και αν όχι να σωθεί από το μοιραίο, τουλάχιστο να μαλακώσει τα πλήγματά του. Και δεν παύει να ελπίζει, ακόμα και την ώρα που το παιχνίδι φαίνεται χαμένο, ότι δεν θα του λείψουν αυτά που απόκτησε, ή ότι όλα στο τέλος θα πάνε καλά: θα ζήσει πολύ, θα σταδιοδρομήσει, θα απολαύσει τους κόπους του, θα χαρεί τη φιλία, τον έρωτα, την αναγνώριση.

Ο φόβος είναι έμφυτος. Καταδυναστεύει όλα τα ζωντανά πλάσματα. Αλλά συνάμα τους προσφέρει και μια πολύτιμη υπηρεσία: τα κρατάει άγρυπνα, τα παρακινεί και τους δίνει τη δύναμη ή να πολεμήσουν για ν' αλλάξουν τους δυσμενείς όρους που απειλούν τη ζωή τους, ή να σωθούν με τη φυγή (ή την απόκρυψη) από ακαταμάχητους εχθρούς. Δεν υπάρχει όμως στον κόσμο άλλο ζώο που να φοβάται, να τρέμει σε τέτοιο βαθμό και για τόσα πράγματα (παράδοξα πολλές φορές και ασήμαντα) όσο ο άνθρωπος. Απόδειξη το πλήθος και ή απερίγραπτη ποικιλία των προλήψεων και των δεισιδαιμονιών του. Θα περίμενε κανείς ότι η εξέλιξη της διάνοιας και ή κοινωνική πρόοδος θα τον έκαναν λιγότερο ευαίσθητο στις παρορμήσεις αυτού του αρχέγονου ένστικτου.

Το αντίθετο συμβαίνει- όσο περισσότερο αναπτύσσεται και προχωρεί στη γνώση, τόσο στυγνότερα τον βασανίζει ο φόβος — μόνο που, επειδή μαζί με τον πολιτισμό προκόβει και η τέχνη του να κρύβει με διάφορα προσωπεία τις διαθέσεις του, δεν τον δείχνει. Ο διορατικός οξύτερος σκεπτόμενος και ο πολυμαθέστερος άνθρωπος είναι πιο πολύ εκτεθειμένος στο φόβο από τον επιπόλαιο, τον απερίσκεπτο και τον αμαθή. Ακριβώς γιατί προβλέπει τους κινδύνους που επέρχονται, και ξέρει πόσο αξίζουν, πόσο μπορούν να είναι αποτελεσματικά τα μέσα που διαθέτει για την προστασία του, ενώ ό μικρόνους ησυχάζει με τη μωρία και την κενότητά του.

Μόνο η άγνοια φαίνεται ότι δίνει σιγουριά στον άνθρωπο· η γνώση φέρνει την αβεβαιότητα και τρέφει το φόβο. Γι' αυτό το λόγο το παιδί φοβάται λιγότερο από τον ενήλικο, και ο διανοητικά καθυστερημένος λιγότερο από τον ευφυή.

Είναι λάθος να νομίζουμε ότι φόβος και δειλία πηγαινούν πάντοτε μαζί, ότι δηλαδή μόνο οι από ιδιοσυστασία δειλοί φοβούνται. Το φόβο γνωρίζουν, από το φόβο υποφέρουν ακόμα και οι γενναίοι. Οι μαρτυρίες που έχουμε από εξομολογήσεις και απομνημονεύματα ποντοπόρων, πολεμιστών, εξερευνητών, τολμηρών γενικά ανθρώπων που έχουν καταπλήξει με τα κατορθώματά τους, επιβεβαιώνουν αυτή την αλήθεια.

Απ' την άλλη μεριά οι άνθρωποι στην ελπίδα παραδίνονται χωρίς ανασχές· οι επιπόλαιοι και οι άκριτοι, οι διανοητικά ανώριμοι· όλα τα περιμένουν από τις υποσχέσεις που δίνει η φαντασία στις επιθυμίες τους. Οι «μυαλωμένοι», αυτοί που στέκονται και με τα δύο τους πόδια πάνω στην πραγματικότητα, είναι στις ελπίδες τους φειδωλοί, επιφυλακτικοί, μετρημένοι. Για να βεβαιωθούμε, ας προσέξουμε ένα πασίγνωστο γεγονός, ότι ανάμεσα στους φανατικούς πελάτες των γραφείων στοιχημάτων, λαχείων και τυχερών παιχνιδιών τον μεγάλο, τον πολύ μεγάλο αριθμό αποτελούν αυτοί που θυσιάζουν στην πιο ελκυστική μορφή ελπίδας, στην ελπίδα του δίχως κόπους κέρδους, ακόμα και τις λιγοστές υλικές και διανοητικές δυνάμεις τους. Το λάθος τους δεν είναι απλώς ότι δίνουν αδικαιολόγητα μεγάλη σημασία στον παράγοντα «τύχη», άλλα κυρίως ότι υπερθερμαίνονται από μίαν αλόγιστη ελπίδα και αφήνονται με απεριόριστη εμπιστοσύνη στις ακροβασίες της φαντασίας τους.

Δεν πρέπει να συγχέουμε αυτή την τυραννία της ελπίδας με την αισιοδοξία και να νομίζουμε ότι ο απαισιόδοξος είναι άνθρωπος χωρίς ελπίδες. Τέτοιος ανθρώπινος τύπος αμφιβάλλω αν υπάρχει. Όλοι έχουμε λίγο ως πολύ τις ελπίδες μας. Και μ' αυτές αναπνέουμε και ζούμε. Με τη διαφορά ότι άλλοι στηρίζουν τις προσδοκίες τους στον έλεγχο τον δεδομένοι και αισιοδοξούν εάν αυτά ευνοούν τις ελπίδες τους, ενώ άλλοι δεν εννοούν με κανένα τρόπο να ψαλιδίσουν τα φτερά των ελπίδων τους, ακόμα και όταν μια πρόχειρη άλλα προσεχτική εκτίμηση των περιστάσεων επιβάλλει την υποστολή τους, επειδή η επιθυμία τους τρέχει γρηγορότερα από την κρίση τους.

Αυτοί είναι που ονομάζουν απαισιόδοξους τους «ρεαλιστές», εκείνους που έχουν πολλές φορές αναμετρηθεί με τις δυσκολίες των πραγματοποιήσεων και επειδή άλλες τόσες φορές διαγνέστηκαν στις ελπίδες τους από την απρόοπτη παρεμβολή παραγόντων πού δεν μπαίνουν (ή μόνο εν μέρει μπαίνουν) υπό έλεγχο, κινούν μελαγχολικά το κεφάλι τους και δηλώνουν ότι «σ' αυτή τη συγκεκριμένη περίπτωση δεν τρέφουν πολλές ελπίδες».

Της ελπίδας λοιπόν αναίρεση είναι όχι η απαισιοδοξία, άλλα η απελπισία, η απόγνωση. Που κι' αυτή (όπως η απαισιοδοξία) δεν είναι ποτέ καθολική και ριζική, γιατί χωρίς την ελπίδα ο ψυχικός οργανισμός χάνει το οξυγόνο του και πεθαίνει από ασφυξία.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Στην 6^η παράγραφο (Απ' την άλλη μεριά οι άνθρωποιστις ακροβασίες της φαντασίας τους) ο συγγραφέας διατυπώνει ένα επιχείρημα για την υποστήριξη της θέσης του. Πόσο πειστικό είναι το επιχείρημά του; Δικαιολογήστε την απάντησή σας
2. Ποια νομίζεις ότι είναι η πρόθεση του συγγραφέα στην 7^η συγκεκριμένη παράγραφο του κειμένου : («Δεν πρέπει να συγχέουμεαπό την κρίση τους») ; Πώς ο τρόπος, με τον οποίο επέλεξε να αναπτύξει την παράγραφο, υπηρετεί αυτή την πρόθεση;
3. Πώς ο τρόπος σύνδεσης των ιδεών/ απόψεων/ επιχειρημάτων του συγγραφέα εξυπηρετεί τις προθέσεις του συγγραφέα στην 1^η παράγραφο ; (Ανάμεσα στο φόβο και στην ελπίδα..... θα χαρεί τη φιλία, τον έρωτα, την αναγνώριση)